

NÉMETORSZÁG ÉS SVÁJ CZ KÖZÉPISKOLÁINAK TESTI NEVELÉSE.

Játék.

Míg a németek minden rendszeres tornázásuk mellett a testi nevelés terén évtizeden át nem voltak képesek a kellő eredményeket felmutatni, addig a szabad levegőn való mozgáson alapuló angolok test-edzési rendszere eredményeiben messze felülmúlja a németekét.

A német testnevelés hivatott vezérférfiai csak nagy nehezen — s azt is csak részben — ismerték el az angol rendszernek fölényét a maguké fölött, de ekkor azonnal hozzá fogtak a saját tornájuknak angol minta szerint ifjúsági játékok felkarolása által való kibővítéséhez. Birodalomszerte nagy mozgalmat indítottak ezek általánosítása érdekében s miután az így támadt mozgalmat maga a közoktatásügyi kormány, sőt maga a német császár is erkölcsileg és anyagilag egyaránt pártolják, a játék ügye évről-évre nagyobb tért hódít mind az iskolában, mind a társadalomban egyaránt.

Mindezen intézkedések azonban csak legújabbán láttak napvilágot s így hatásuk csak a közel jövőben lesz kellően észlelhető. Jelenleg a németek is csak a kezdet nehézségeivel küzdenek. — 16 német város ifjúsági játékügyét különös érdeklődéssel figyeltem meg, de nagy meglepetésemre kellett látnom és tapasztalnom, hogy 1—2 várost kivéve, az ifjúsági játékok itt még nagyon is gyermekkorukat élik. A nagy hír és láрма után, melyet részint német szaklapok s egyéb jelentések az ifjúsági játék mellett ütöttek, sokkal többet vártam, mint a mennyit láttam.

Egészben annyi való a német iskolai játékügyből, hogy Németország majdnem minden intézetében megtették az előkészületeket a játék megkezdéséhez, a mennyiben igen csekély kivétellel valamennyi, különféle játékszerekkel kellő számban fel van már szerelve. Maga a játék azonban nagyon kevés helyen van félig meddig is begyakorolva. Ritkaság-számba megy az olyan intézet, melynek ifjúsága a játékszenvedélytől át volna hatva. De sok helyütt maguk a tanítók sem ismerik az ifjúsági játékokat, sőt az angol játékok leghíresebbjeit, a rugólabdát és a kriket-et még a vezető szakközegek sem. Nagy meglepetésemre tapasztaltam különösen a Berlinben tartott játéktanfolyam alkalmával, hogy számos tanító a torna- és játékirodalomban is teljesen járatlan volt.

Németországban a tulajdonképeni porosz állam területén fejtenek ki legnagyobb mozgalmat a játék általánosítása mellett. Kormány és

városok vállvetve buzgólkodnak játékterek létesítésén. A kormány a játékvezető közegeket külön díjazásban is részesíti: 1½ játékoráért rendszerint 3 márkát fizet. Egyes jobbmódú városok is külön fizetik a tanítóikat így pl. Lübeck. Brémában pedig a játékvezető tanárt, dr. Jausont az ifjúsági játékokat előmozdító egyesület honorálja. Frankfurt a. M. városa pedig 4 márkával fizeti a 1½ órai játékot.

Annyi bizonyos, hogy csak ott található félig-meddig rendezett játéktrend, hol a vezető közegek külön díjazásban részesülnek.

Németország összes középiskoláiban a játék nem kötelező, csak a z egyedüli Braunschweigban élnek játékkényszerrel, még pedig kitünő eredménnyel. — Magam is több okból pártolom a kötelező játékot.

A német középiskolák udvarai nagyjából alkalmatlanok ifjúsági játékok gyakorlására, csak az újabban emelt német iskolai épületek udvarain lehet, de itt is csak keveset, játszani.

A berlini torna- és játékvezető közegek nagy ellenszenvvel viseltetnek az angol játékok, különösen a rugólabda és kriket iránt, kárhóztatván ezek vad jellegét és veszélyes voltát.

Ennek daczára azonban az angol találmányú labda mindenütt található az iskolai játékeszközök között s játszanak is vele, játékkuk azonban nem is emlékeztet a tulajdonképeni ilyenmő angol játéokra s legfőljebb a labdának ide oda való rugdosásából áll.

Mivel pedig a németek az angol rugólabdajátékot még sem tagadhatták meg s testképző hatása előtt nem zárkózhattak el, magát az angol játékot pedig mint ilyent meghonosítani nem voltak hajlandók, azért új, úgynevezett német rugólabdajátékot eszeltek ki, a melyet aztán maguk is más, különféle szabályok szerint gyakorolnak.

A kriket-játékot pedig 1—2 intézetet kivéve, csak hírből ismerik. Sőt még az általuk hangoztatott híres nemzeti játékukat a «Deutscher Schlagballt» és ennek rokonfaját, a «Kaiserballt»-t, csak gyöngén játszószák. — Nem tudnak még kellőleg labdát fogni, nem vele dobni és találni, nincs meg a szemmértékük sem, ingadozó magaviseletükkel teljesen elárulják a játékban való gyakorlatlanságukat. Játékkuk tisztán csak a kezdők játéka még.

Németország összes iskoláiban legkivált a «Burlauf» játékot űzik nagy szorgalommal, kellő ügyességgel és szenvedélylyel. Különösen az éjszakai németek nemzeti játéka ez, melyet a berliniek a játékok koronájának neveznek. Maga a játék kitünő, de csak akkor válik érdekessé, ha teljes gyakorlatában vannak a tanulók, mert gyors felfogást és azonnali cselekvést igényel. E játék nagyon alkalmas arra, hogy iskolai játékok közé fölvétessék, mert nagyobb számú csapat is, aránylag kis területen, kimerülésig gyakorolhatja minden segédeszköz nélkül, a mi viszont anyagi szempontból is előnyös.

A «Deutscher Schlagball» és «Kaiserball» játéka csekély eltéréssel azonos a mi hosszú méta (longa) vagy kifutónak nevezett játékunkkal. Csak hogy a mi játékunk sokkal jobban gördül, intenzívebb és jóval érdekesebb is a németek játékánál. A minnek eredménye aztán magánál a játéknál nagyon is észlelhető: tanulóink hasonlíthatatlanul jobbak benne, mint német társaik.

Egyik legkedvesebb játéka a németeknek továbbá a «Schleüderball.» Ezt a játékot alsóbb és felsőbb osztálybeliek egyaránt gyakorolják rendkívül nagy előszeretettel. Részemről ezen játékot több okból csak a felsőbb osztálybeliek számára fentartott játékok közé sorolandónak tartom. E játék az angol rugólabdával egyetemben már nálunk is kezd meghonosodni, legelsőbbben az V. ker. áll. főreáliskola ifjúsága gyakorolta s ettől átvette a VII. ker. gymnasium is. Bizonyos vagyok benne, hogy most a játéktanfolyam elmúltával az ország egyéb részeiben is gyökeret ver. Általánosítása nagyon kívánatos volna.

A német iskolákban a játék megkezdése körül az a szokás dívik, hogy az igazgató a tanév elején felszólítja az ifjúságot, hogy jelentkezzenek nála mindazon tanulók, kik az iskolai játékban részt óhajtanak venni. A jelentkezők aztán erkölcsileg kötelezve vannak a játékban való pontos részvételre s esetleges elmaradásukat igazolni kötelesek. Minden ilyen intézetben hetenkint egyszer $1\frac{1}{2}$ —2 órán át egyhuzamban játszanak, az alsóbb és felsőbb osztálybeliek külön-külön délután.

Megemlítendőnek tartom továbbá azt is, hogy Németországban nemcsak a középiskolákban kezdik gyakorolni a játékot, hanem felkarolták azt az egyetemi hallgatók is, kiknek játéka — különösen Berlinben és Bonnban — aránylag jobban kielégített a középiskolai tanulók játékánál.

Azon városok közül, melyekben megfordultam, Berlin egyik legelső helyen áll játéktereket illetőleg. A város egyik legszebb játéktere a «Humboldshain», vagy 240 méter hosszú és 100 méter széles pompás gyepes sík terület, mely köröskörül fákkal van körülvéve.

Körülbelül 400 elemi iskolás fiút láttam rajta mozogni, három tanító felügyelete alatt. A gyermekek vígan játszadoztak a téren s ezekből, ha középiskolákba felkerülnek, ügyes játékosok lesznek.

A «Fridrichshain» játéktérén, mely körülbelül oly nagy mint a mi mesterséges jégpályánk, vagy 480 gymnasiumi tanuló játékát figyeltem meg, a mely azonban nagyon gyarló volt.

A «Tempelhof»-i mezőn a Falk-reálgyminnasium 600 tanulója játszott igen gyöngén, sajnálom, hogy kedvezőbben nem nyilatkozhatom róluk, mert a tornában kiválóak.

A Schönholz-ban pedig az egyetemi hallgatók gyakorolták magukat a játékban, kik rendszerint hetenkint kétszer vagy 50 főből álló

csapatban nagyszámú közönség jelenlétében voltak tornázni és játszani e téren, mely egyszersmind mulatóhelyül is szolgál.

A berlini tanulók általában véve nagyon gyöngék a játékban, más vidéki városokban jobb eredményre akadtam. Így pl. a görlicziek már sokkal jobban úzik a játékot. Görlitznek feltétlenül nagy érdeme van ifjúsági játékok felkarolásában és általánosításában. A német közoktatásügyi kormány jóformán görlicziek után indult, midőn az ifjúsági játékok ügyében rendeletet bocsátott ki az intézetekhez. Görlitz keltette fel az érdeklődést a Németországban szunnyadozó játék iránt s hogy az most az egész birodalomban készül elterjedni, az kizárólag Görlitz kezdeményezésének a dicsősége és elvülhetetlen érdeme.

Kötelességemnek tartom azonban megjegyezni, hogy ezen iskolának nagyobb a híre, mint a hogy érdemli. Nem ezen intézetben tudnak legjobban játszani és korántsem itt úzik legpontosabban a játékot, valamint nem görlicziek voltak az elsők Németországban, hol az ifjúsági játékokat feikarolták. Mindezekben messze túlszárnyalja Görlitzet Braunschweig városa, hol a játékot szakavatott emberek már 1871 óta úzik s a hol a játékszenvedély legjobban ki van fejlődve.

Görlitznek három játéktere van. Nagy baj azonban az, hogy ezek a játékterek kicsinyek és porosak. Nem lehet ezeken az igazi angol rugólabdát játszani. A harmadik játéktéren pedig, mely tágas és szép gyepes terület, mely azonban meglehetősen lejtős, kinn fekszik a városból, a miért aztán ritkábban játszanak rajta.

Lübecknek két játéktere van, az egyik szép gyepes terület, hasonlít egy angol játszótérhez. A város iskolái közül csak a Katharineum gymnasium játszik, de ez is gyöngén, a többi iskolában nem úzik a játékot külön.

Hamburgban számos játszóhelynek alkalmas gyepes terület van, de maga a játék itt még nagyon fejletlen. Az iskolák azonban már fel vannak szerelve játékeszközökkel s így nemsokára nagyon valószínű, hogy itt, hol annyi alkalmas tér van, a játékszenvedély is kifejlődik. Megjegyzem, hogy az áll. reálgymnasiumban az I—II. osztálynak három torna- és két játékorája van egyenkint $1\frac{1}{2}$ órán át, a III—IV—V—VIII. oszt. két tornaóra $1\frac{1}{2}$ szabadornázás (Kürturnen) és kétszer hetenkint $\frac{1}{2}$ óra játék. Itt tehát az osztályok növekedésével a testi nevelés órái is szaporodnak.

Brémának négy játéktere van, melyek közül a Nordstrassen lévő az állam rendezte be, a többit pedig magánosok. Az iskolák külön nem játszanak, hanem a játék fejlesztése érdekében működő egyesület buzgólkodik célja megvalósításán, a mennyiben dr. Fauson tanár vezetése alatt az összes brémai iskolák ifjúságát felvezeti a játéktérre.

Hannoverben nemcsak a tornát, hanem a játékot is kiváló

szeretettel üzik és gyakorolják. Így különösen ápolják azt a Wilhelm-gymnasiumban, hol maga az igazgató is lelkes híve a játéknak, kit nemes szándékában az intézet derék tanára Kohlrausch támogat. Ebben az intézetben, hacsak részben is tehetik, akkor az udvaron tornáztatják a tanulókat. Az intézet ifjúságának külön játékorái nincsenek, s a tanár sem jár ki velük rendszeren, mindazonáltal játszanak és pedig: a három legfelsőbb osztály együletet alakított, melynek tagjai hetenkint kétszer összejönnek s tornáznak és játszanak egyaránt; a középső osztályok hetenkint egyszer mennek ki a játéktérre, a két legalsóbb osztály pedig egyáltalán nem megy ki a játéktérre, hanem az intézet udvarán játszik.

De nemcsak a Wilhelm-gymnasiumban, hanem Hannover többi középiskoláiban is játszanak és pedig hetenkint egyszer, a miért a tanárok egy évadra 75 márkát kapnak.

Németország egész területén összehasonlíthatlanul legkiválóbban ápolják a játékot Braunschweigban. Itt a középiskolák hetenkint egyszer játszanak két órán át. A játékban mindenki köteles részt venni. A játékorák a rendes óraszámba vannak fölvéve.

Braunschweigban a játék fellendülése kizárólag dr. Koch és Götze tanárok érdeme, kik a Martino-Katherineumot, a nagyhercegi gymnasiumot, valamennyi németországi középiskola fölé helyezték. Ezen intézetben teljesen ki van fejlődve a játékszenvedély; a felsőbb osztálybeliek csak két játékot gyakorolnak (kriketet és rugólabdát), de kiválóan jól és pontosan. E gymnasiumban már a 70-es évek folyamán játszottak, tehát akkor, midőn Németországban még sehol sem gyakorolták a játékot s ugyancsak ezen idő óta vezetnek játékkönyvet is.

Bonnban nemcsak a középiskolákban játszanak, hanem a felsőbb iskolákban is. Az egyetemi hallgatók kisebb játszócsoportokra oszolva gyakorolják a játékot. Magának a városnak azonban eddigelé nincsen még rendezett játszótere. Eddig a játékot a korcsolyapálya terén üzték, de ezen terület javarészét a jobb módú polgárok jópénzért a «Lawn-Tennis» számára lefoglalták s így az iskolák a tulajdonképeni játéktér széleire szorulnak ki játékaikkal. Most legújában készít a város nagy játéktér, de ez $\frac{3}{4}$ órányira esik a várostól.

A szász királyság terén is csak újabb időben karclták fel a játékot, melynek külön tanításáért a vezetőközégek $1\frac{1}{2}$ óráért három márkát kapnak. Drezdának jelenleg csak három játéktere van, melyeken valamennyi tanuló játszik. A Turnlehrerbildungsanstalt udvarán láttam a Kreuzgymnasium tanulóit játszani, meglehetősen vígan mozogtak. Kár azonban, hogy a felsőbb osztálybeliek játékát nem figyelhettem meg, de labdáik oly rettenetes nagyok és esetlenek, hogy a velők való játszást egyenesen lehetetlennek tartom. Az intézetnek 300 alsóbb osztályú tanulója

közül vagy 100 tanuló és 300 felsőbb osztályú közül vagy 50 jelentkezett a játékokban való részvételre.

Lipcsében csak a reálgymnasiumban játszanak jól, a többi iskolában pedig nagyon gyöngén folyik a munka; alig tudtak az igazgatók is felőle egy kis felvilágosítást adni.

A hesseni nagyhercegségben a játék egyáltalán nincsen rendezve. Egyedül Bingenben játszanak, de itt se sokat. Mainznak meg játéktere sincsen.

Majnai Frankfurtnak 3 játéktere van; mind a hármat a város rendezte be. A középiskolákban a játékot hetenkint egyszer gyakorolják, a játékvezetők 4 márkát kapnak 1½ óráért.

Weidenbusch turninspektor szives közbenjárásával több intézet játékát volt alkalmam láthatni s ezenfelül délután kinn a játéktéren a rugólabda játékot is. A fiuk igen jól mozogtak, nagy hévvel láttak hozzá, de maga a játék sokban eltér a hasonnemű angol játéktól.

A badeni iskolákban a torna mellett a játékot is kiválóan gyakorolják, de ez mégsem a braunschweigiak játéka. Külön az egyes iskolákban nem játszanak ugyan, de a bingeniek példájára, minden nap 10-kor 30 percig kinn az udvaron mozognak.

Münchenben több intézetet láttam, melyekről azonban elismerőleg nem nyilatkozhatom. Az intézetek külön nem játszanak, daczára annak, hogy erre felhivattak, de itt is bizonyos tekintetben iparkodnak segíteni a bajon. A városnak ugyanis van egy rendkívül nagy játék- és tornatere, melyet I. Lajos, kinek München majdnem minden jelentőségét és nevezetességét köszöni, adományozott a városnak. Ezen a területen egyszerre akár 1000 tanuló is játszhatik és tornázhat egyaránt. Ezen játéktér vezető-igazgatóságától felhívják az intézetek igazgatóit, hogy hirdessék ki iskoláikban a nevezett játéktéren tartandó játékorákat és hívják fel a tanulókat ezekben való részvételre. A jelentkezők aztán három márkát fizetnek az egész évadért, melynek fejében tornáznak és játszanak ott.

Az iskolai év végén másodszor is felhívják az ifjúságot a játékokban való részvételre, a mi igen fontos körülmény, mivel ezen játékevad a szünidőre esvén, a tanulók ekkor folytathatják játékukat s gyakorolhatják magukat a tornában is. Ezen évadnak a díja 1½ márka. Mind-ezen, a játék érdekében felőlelt állapotok igen hasznosak, csak azon bajuk van, hogy csak pénzért játszhatnak itt a tanulók. Sokkal célszerűbb és az ügy érdekében is kívánatosabb volna, ha teljesen díjtalanul használhatná az ifjúság a szép játéktérteret.

Ha már most összehasonlíttjuk a német iskolai játékeredményeket a magyarokéval, teljes tárgyilagossággal és minden önhittség nélkül mondhatjuk, hogy a németek csak annyiban állanak fölöttünk, ha egy-

általán már beszélhetünk így, hogy középiskoláik mind jól fel vannak szerelve különféle játékeszközökkel, és hogy nagyobb részben rendszeren a városok részéről játszótereik is vannak.

Játékuk azonban, igen csekély kivétellel, rendszeren a kezdők játékanak tekintendő. Tétovázó magatartásuk, bizonytalan mozgásuk összem hasonlítható a mi tanulóink gyors, ügyes és határozott fellépésével. Semmi kétség benne, hogy ha mi általánosan megkezdjük a játékot s ha csak félig-meddig is kellő játszótérrel és eszközökkel rendelkezünk, akkor azonnal ott leszünk, a hol ők most állanak. Hiszen a kis labdát jóval ügyesebben kezeljük, mint a németek, sőt egy-két intézetünk a tulajdonképeni németjátékokban is határozottan jobb a legkiválóbb német intézetek bármelyikénél.

(Folytatjuk.)

OTTÓ JÓZSEF.

AZ ÉRETTSÉGI LATIN DOLGOZAT ÜGYE AZ ORSZ. KÖZOKTATÁSÜGYI TANÁCSBAN.

A közokt. tanács felterjesztése a vallás- és közokt. miniszter úrhoz.

A Gymnasiunai Utasítások, annak többszörös hangsúlyozása mellett, hogy ma a latin nyelv tanításának már nem lehet gyakorlati célja, a magyar-latin stílusgyakorlatokat és fordításokat csupán abból a szempontból hagyták meg, hogy általuk egyrészt az olvasott író gondolatkinései és kifejezésmódja jobban megerősödjék a tanulóban, másrészt, hogy a gyakorlatok a nyelvi és formai érzéket, különösen a magyar stílus érdekében, fejleszszék és erősítsék. A fordítás és stilizálás tehát latin tanításunk mai stadiumában nem öncél többé, hanem szolgálatában áll a latin nyelvi és irodalmi tanítás elé szabott általános feladatoknak, a tárgyi érdek, az irodalmi és historiai érzék, s különösen a formai ízlés felkeltésének és ápolásának.

Az Utasításokban körvonalozott ezen célokkal azonban, melyek természetszerűleg hivatva vannak a tanítás módszerét is irányítani, ellentétben állott az a másik, végső cél, melyet az érettségi vizsgálaton a tanuló elé tűztünk, midőn tőle nem az olvasott írók feldolgozott anyagának tartalmi és formai elmélyítésére szolgáló feladat megoldását, hanem teljesen ismeretlen tartalmu szöveg alapján valóságos stilizálást, tehát majdnem önálló alakítást követeltünk. Végső czélul tűztünk ki olyas valamit, a mire az egész oktatás már nem tendál, s a mit ennél fogva nem is lehetett elérni, nem is szólva más nagy nehézségekről, mint pl. arról,